

УДК: 821.163.41-1.09"19" (049.3)

УДК 82.02(049.3)

DOI:

**ФРАГМЕНТИ ЦЕЛИНЕ: КЊИЖЕВНА АНАЛИЗА
ПОЕТИЧКИХ ТОКОВА ДРУГЕ ПОЛОВИНЕ 20. ВЕКА**
(Бојан Чолак. *Поетички концепти у српској поезији друге
половине XX века*. Београд: Институт за књижевност и
уметност, 2024, 263 стране)

Сања Париповић Крчмар

Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду
Нови Сад, Република Србија

**FRAGMENTS OF WHOLE: LITERARY ANALYSIS OF
POETIC DEVELOPMENTS IN SERBIAN POETRY OF THE
LATE 20th CENTURY**

(Bojan Čolak. *Poetic concepts in Serbian poetry of the second half
of the 20th century*. Beograd: Institute for Literature and Arts,
2024, 263 pages)

Sanja Paripović Krčmar

Faculty of Philosophy, University of Novi Sad
Novi Sad, Republic of Serbia

Монографија *Поетички концепти у српској поезији друге половине XX века* Бојана Чолака представља обимно и темељно истраживање поетичких праваца, индивидуалних гласова и естетских стратегија у српској поезији друге половине 20. века. Заснована на дугогодишњем истраживачком раду и аналитичкој прецизности, ова студија не само да картографише кључне песничке појаве након Другог светског рата, већ их повезује у ширем културном, друштвеном и идејном оквиру.

Књига је структурно подељена у две тематски и методолошки усклађене целине. Први део посвећен је анализи (ауто)поетичких структура, где се пажња усмерава на рефлексивне и метапоетичке исказе самих аутора, односно на

начин на који песници обликују и артикулишу сопствене поетике. Други део истражује поетику простора, стварности и језика кроз призму тематских и стилских преокупација, али и као огледало ширих културно-историјских процеса. Такав концепцијски распоред читаоцу омогућава да прати хронолошко-поетичку еволуцију српске лирике у другој половини века, уз истовремено тематско, идејно и интерпретативно фокусирање.

Чолакова методологија ослања се на пажљиво одређене аналитичке координате, комбинујући интерпретативни приступ, поетичку реконструкцију и текстолошки увид. Посебан акценат ставља се на укрштање песничког и есејистичког дискурса, што омогућава продубљено разумевање не само појединачних опуса, него и општих поетичких тенденција. Поезија се сагледава као комплексан симболички простор у којем се преплићу индивидуално и колективно искуство, али и као вид отпора према идеолошким наративима и доминантним културним парадигмама.

У уводном делу аутор с правом проблематизује могућност изградње јединственог, кохерентног приказа српске поезије после 1945. године. Песничка сцена, како истиче, у том периоду постаје фрагментисана, разубјена и естетски разнолика, без јасно доминантног поетичког модела. Управо у тој разубјености, међутим, Чолак препознаје кључне вредности српске лирике: отпорност, иновацију и наглашену саморефлексију песничког субјекта. Уместо тежње ка унификованој слици књижевног тока, ова монографија нуди фино нијансирану мрежу песничких гласова, који – сваки на свој начин – сведоче о дубоким културним, политичким и егзистенцијалним преображајима епохе.

У средишту Чолакове студије налази се доследно праћење појаве коју назива „експлозијом субјективности“ – појаве изразито личног гласа лирског субјекта и поетичке саморефлексије у српској поезији друге половине 20. века. Овај поетички помак подразумева како снажнију присутност песника у тексту, тако и континуирано преиспитивање самог чина писања, граница језика и одговорности песничког говора у

времену друштвених и идеолошких преображаја. У томе контексту посебно је важно Чолаково истицање метапоетичког дискурса, који постаје један од кључних елемената модерне и постмодерне лирике.

Кроз поетичку призму Чолак испитује опусе низа кључних аутора српске књижевности – од Миодрага Павловића и Љубомира Симовића, до Милосава Тешића, Александра Ристовића и Новице Тадића – при чему се не задржава на описним анализама, већ тежи интерпретативној артикулацији индивидуалних песничких гласова у односу на специфичне доживљаје стварности, културе и језика. Његов критички приступ одликује се уравнотеженим спојем емпатије и дистанце, што му омогућава да идентификује дубинске поетичке механизме и тематске константе, као и да мапира разумевање, понекад и супротстављене токове савремене српске поезије.

Монографија садржи низ аналитички прецизних, стилски брижљиво изнијансираних читања, која не само да осветљавају појединачне песничке опусе већ и показују на који начин се у њима кристалишу шире поетичке тенденције. Тако, у интерпретацији циклуса *Шума проклетства* Миодрага Павловића Чолак показује како се лирски субјект обликује као активни тумач историјских криза и сведок културне трауме, при чему песнички језик рефлектује слојеве посттрауматске свести и архетипских образаца. У анализи молитвене песме Љубомира Симовића нагласак је на „поетици културне археологије“ – процесу симболичког преузимања, реинтерпретације и реинскрипције традиције у савремени поетички контекст, при чему молитва постаје не само жанровска форма, већ и акт поетичког самоосвешћивања.

Даље, у интерпретацији есејистичке мисли Стевана Раичковића Чолак истиче улогу песника као посредника између различитих културних и поетичких хоризоната – између прошлог и садашњег, традиционалног и модерног, личног и општег. Тај посреднички глас који спаја поезију и мишљење, суштински је део Раичковићевог песничког идентитета. С друге стране, анализа поезије Александра Ристовића усмерена је на иронијски

набој и фрагментарну композицију, којом се аутор односи према стварности истовремено с иронијом и очајем, градећи поетички свет у којем је немогуће успоставити стабилан ослонац, али управо у томе и јесте снага лирског исказа.

Посебну дубину има анализа поетике Новице Тадића, у којој Чолак детектује концепт „празне речи“ као суштинску категорију песниковог искуства света и језика. У Тадићевој поезији реч није више средство за именовање, већ знак њене немоћи и деконтекстуализације, повезан с урбаним пејзажима отуђења и безличности. У томе простору тишине и празнине, песник настоји да пронађе остатке смисла, или бар траг постојања.

Коначно, анализа митопоетског простора у поезији Милосава Тешића осветљава начин на који овај аутор гради комплексну симболику што обједињује фолклорно, хришћанско и метафизичко наслеђе. Тај простор није само позорница традиције, већ и динамична сцена поетичке трансформације, у којој се мит не понавља, већ ствара изнова – као поетички чин, као акт вере у моћ речи, и као отпор савременом расулу значења.

Ова монографија представља изузетан допринос разумевању поетичке комплексности и историјске дијахроније српске поезије у другој половини двадесетог века. Чолакова студија нуди методолошки доследан и аналитички прецизан увид у најзначајније поетичке токове, естетске оријентације и лирске гласове који су обележили ову епоху.

Кроз пажљиво структурисане анализе и отворени дијалошки однос према теоријским моделима и историјским интерпретацијама, аутор гради репрезентативну мапу српске поезије у времену након Другог светског рата. Та мапа није ни затворен систем ни коначна типологија, већ динамична мрежа поетичких кретања, која уважава естетску, идејну и језичку разуђеност савремене лирике. У томе смислу ова књига није само научно релевантан преглед већ и позив на наставак дијалога с корпусом који, иако фрагментован, сведочи о великој унутрашњој виталности српске поетске традиције.

Посебна вредност студије огледа се и у томе што, иако фокусирана на десет репрезентативних аутора, Чолакова анализа не претендује на исцрпност, већ управо отвара простор за даља истраживања песничких гласова и поетичких стратегија које нису биле обухваћене овом књигом, али које представљају важан део књижевне продукције друге половине века. Такав приступ сведочи о свести аутора о нужности плуралистичког, интердисциплинарног и контекстуалног приступа савременој поезији.

Књига *Поетички концепти у српској поезији друге половине XX века* представља референтно дело у области књижевне науке, не само због теме којом се бави, већ и због начина на који је та тема обрађена. Научна прецизност, стилска уравнотеженост и систематичност у анализи чине ову студију незаобилазним полазиштем за разумевање једног од најсложенијих и најдинамичнијих периода у историји српске књижевности. Истовремено, књига показује како је могуће повезати строго научни дискурс са есејистичком осећајношћу, чиме добијамо текст који је подједнако и утемељен и инспиративан.

Због свега наведеног ова монографија с правом се препоручује као обавезна литература студентима књижевности, истраживачима савремене поетике, као и свим читаоцима који стреме дубљем разумевању односа између поезије, језика и историјске стварности. Њена вредност превазилази уске оквире академске публике јер нуди увид у суштину песничког говора као начина промишљања света, културе и индивидуалног постојања у условима сталних друштвених промена.